

narave«, kakor je Iztok Geister naslovil svojo zbirko publicističnih esejev, bodo imeli največ upanja, če bodo sočasno tudi protikapitalistični in usmerjeni proti vsem oblikam prevlade. Globalizirana korporativna moč, ki poblagovlja vsako skupnost, delovno mesto, kulturni prostor in naravni habitat na planetu, zahteva zgolj en odgovor: idejo, vizijo in prakso popolne osvoboditve, ki pojmuje neenakost kot grožnjo življenju samemu – življenju zatiranih ljudi, bioloških vrst in ekosistemov – in se uresničuje kot boj za pravičnost za vse oblike življenja.

Branislava Vičar

*Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru,
branislava.vicar@um.si*

MIHAELA KOLETNIK: MED-JEZIKOVNI STIKI V BESEDJU IZ POMENSKEGA POLJA KMETIJA V SLOVENSKOGORIŠKEM NAREČJU. Maribor: Filozofska fakulteta, Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, 2015. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 109). 350 str.

Z najnovejšo monografijo Mihale Koletnik je slovenska dialektologija pridobila študijo o narečnem izraznem fondu iz pomenskega polja *kmetija* v panonskem prostoru, s čimer želi avtorica prispevati k projektu predstavitev materialne in kulturne dediščine v slovenskih narečjih, katerega cilj je izdelava drugega zvezka Slovenskega lingvističnega atlasa.

Narečno besedje za kmečko hišo, prostore in opremo v njej, gospodarska

poslopja in kmečko dvorišče, kmečko orodje, kmečka opravila in drugo, tj. 232 komentiranih vprašanj, je zapisano v slovenski fonetični transkripciji ob upoštevanju fonetičnih zakonitosti posameznih slovenskogoriških govorov, komentirano, analizirano glede na izvor z namenom osvetliti pojave vnašanja tujih jezikovnih prvin v slovenskogoriško narečje panonske narečne skupine, oblikovane v stičnem obmejnem prostoru, ter geolingvistično predstavljeno na 217 leksično-besedotvornih kartah. Dokumentirano in semantika zbranega besedja v starejših slovarjih (Murkovem /1833/, Pleteršnikovem /1894–1895/) in Slovarju slovenskega knjižnega jezika (1998; 2014) ter njegova primerjava z besedjem v sosednjem prekmurskem in prleškem narečju pa dodatno osvetljujejo še zgodovino pojavljanja posamezne besede, opredeljujejo njeno razširjenost in opozarjajo na morebitne pomenske razlike.

V monografiji, katere vsebina je podana sistematično in logično razčlenjena, predgovoru sledi uvodni del, v katerem avtorica osvetljuje: (1) razvoj slovenskega jezika in njegovih narečij na stičišču štirih velikih evropskih naravnogeografskih makroregij in štirih različnih jezikovnih in kulturnih področij (slovansko, germansko, romansko in madžarsko) s posebnim poudarkom na narečnem izraznem fondu v panonskem prostoru, kjer se je zaradi različnih zgodovinskih okoliščin ohranilo veliko arhaizmov; praslovanski besedni zaklad se je ohranil zlasti na tistih področjih, kjer je že praslovanščina ustvarila ustrezen besedni fond, dejavnost pa, ki jo ta fond označuje, se v stoletjih ni mnogo spremenila (poljedelstvo, živinoreja, favna), pri zunanji in notranji ureditvi človeškega bivališča pa jezik že ni več tako samostojen, kar je zaradi napredka

v nastanitveni kulturi od praslovanskih časov pa do danes povsem razumljivo; (2) slovenskogoriško narečje, katerega umeščenost v panonsko narečno skupino na sinhroni in diahroni ravni s skupnim izhodiščnim severnoštajerskim in panonskim samoglasniškim sestavom ter z enakimi starejšimi in že različnimi mlajšimi vokalnimi razvoji, je Koletnikova utemeljila v znanstveni monografiji *Slovenskogoriško narečje*, tukaj pa s fonološkima opisoma velškega in negovskega govora ponazarja njegovo glasoslovno podobo, ki kaže, da vzhodno slovenskogoriško podnarečje ohranja kolikostno nasprotje med starimi dolgimi cirkumfleksiranimi in akutiranimi samoglasniki (enako tudi prekmurščina, vzhodno in srednje prleško narečje, vzhodno in srednje haloško narečje), v zahodnem slovenskogoriškem podnarečju pa so se stari skrajšani in novoakutirani kratki samoglasniki podaljšali, vendar pozneje kot v osrednjih slovenskih narečjih, zato so se dolgi cirkumfleksirani in akutirani dolgi samoglasniki razvijali drugače kot akutirani; zaradi podaljšanja kratkih samoglasnikov je danes ohranjeno le kakovostno nasprotje, vzpostavljeno pa je novo: enoglasnik proti dvoglasniku; (3) raziskovalne točke in potek raziskave – narečno gradivo, zbrano med leti 1993–2004, je bilo dopolnjeno in preverjeno na terenu med letoma 2012 in 2014 v dvanajstih raziskovalnih točkah, izbranih tako, da krijejo ozemlje, ki je z dialektološkega vidika homogena celota; zahodno slovenskogoriško podnarečje je namreč v raziskovalni mreži za Slovenski lingvistični atlas zastopano s štirimi točkami (T363–T366), vzhodno podnarečje pa samo z dvema (T367 in T368), kar ga, čeprav se obe podnarečji govorita na približno enako velikem ozemlju, postavlja v podrejen položaj; (4) kartiranje jezikovnih podatkov, pri čemer avtorica

sledili metodi kartiranja v Slovenskem lingvističnem atlasu 1 (2011); (5) v monografijo zajeta vprašanja iz Vprašalnice SLA, razvrščena v sklop *kmečka hiša* (prostori, oprema, gospodarska poslopja, kmetija) s sto vprašanji in sklop *kmečko orodje, kmečka opravila* in *drugo* s sto dvaintridesetimi vprašanji.

Osrednji del monografije prinaša v Pesnici pri Mariboru, v Šentilju v Slovenskih goricah, na Zgornji Velki, na Zgornji Ščavnici, na Kremberku, v Spodnji Voličini, pri Sveti Trojici v Slovenskih goricah, pri Benediktu v Slovenskih goricah, pri Negovi, v Spodnjih Ivanjcih, v Črešnjevcih in v Radencih zbrano gradivo z razširjenostjo, s pomenom in izvorom leksemov. Narečno gradivo je natančno kartografirano oz. geolingvistično predstavljeno na leksično-besedotvornih kartah, osvetljeni so tujejezični vplivi v slovenskogoriški leksiki, njena dokumentiranost v slovarjih in razširjenost v sosednjih panonskih narečjih. Avtorica ugotavlja, da besedje za *kmečko hišo* izkazuje za 17 % večji delež prevzetih besed kot besedje za *kmečko orodje, kmečka opravila* in *drugo* ter da je med prevzetimi besedami največ germanizmov, in sicer kar osemdeset odstotkov, kar nazorno kaže največjo stopnjo intenzivnosti jezikovnega stika panonskega slovenskogoriškega narečja s sosednjim germanskim jezikovnim področjem. Najstarejših germanskih izposojenk, v slovenščino prevzetih do 12. stoletja, se danes skorajda ne zavedamo več (*hiša, deska*), mlado prevzeto besedje, ki se je v narečja širilo zlasti v zadnjih stoletjih, pa v knjižni jezik ni bilo sprejeto (npr. *bint, cimerača, flašter, hamer, špajza, štil, virt* itd.). Narečno besedje za *kmečko hišo, kmečko orodje* in *kmečka opravila* je zajeto v vseh obravnavanih slovarjih, še posebej bogato pa je v Pleteršnikovem slovarju,

ki beleži največ leksemov (254) od tukaj zbranih (414).

Primerjava narečnega gradiva z istovrstnim besedjem v sosednjem panonskem prleškem in prekmurskem narečju, s čimer je omogočen vpogled v njihovo razširjenost v panonskem narečnem prostoru in opozorjeno na morebitne pomenske razlike med obravnavanimi narečji, kaže, da je v monografiji zbrana panonska leksika dokaj pestra, pestrost zapisanih poimenovanj pa povečujeta še njihova izgovorna raznolikost ter tu in tam oblikovna neenotnost, a dovolj enotna za možnost izrisa posameznih arealov, ki jih tvorijo leksemi. Avtorica svoje delo zaključuje z ugotovitvijo, da narečno slovenskogoriško besedje, ki poimenuje slovensko kmečko hišo, prostore in opremo v njej, gospodarska poslopja in kmečko dvorišče, kmečka opravila in orodje, pri srednji in mlajši generaciji govorcev hitro tone v pozabo, in z željo, da naj njegova predstavitev predstavlja droben, a pomemben prispevek k ohranjanju slovenske jezikovne kulturne dediščine.

Monografija, za katero je značilno umirjeno in trezno razmišljanje ter sistematično poglobljanje v jezikoslovno misel, je zahtevno delo, ki pomeni pomembno obogatitev slovenskega jezikoslovja in predstavlja dragocen prispevek v zakladnico narečjeslovnega vedenja.

Marko Jesenšek

Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru
marko.jesensek@um.si

SIMONA PULKO IN MELITA ZEMLJAK JONTES: SLOVENSKO ALI KNJIŽNO – KAKO JE PRAV? Maribor: Aristej, Slavistično društvo Maribor, 2015. 152 str.

Humanistična in družboslovna zbirka Dialogi založbe Aristej je bogatejša za znanstveno monografijo dr. Simone Pulko, jezikoslovke, docentke za didaktiko slovenskega jezika in književnosti, in dr. Melite Zemljak Jontes, jezikoslovke dialektologinje, izredne profesorice za slovenski jezik. Soizdajatelj je Slavistično društvo Maribor, katerega članici sta avtorici. Obe sta predavateljici na Oddelku za slovanske jezike in književnosti na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru. Monografija prinaša sodobne ugotovitve s področja jezikoslovja na osi med knjižnim in neknjižnim pri jezikovni rabi mladostnikov.

Naslov *Slovensko ali knjižno – kako je prav?* provokativno nagovarja bralca, saj današnji odnos do slovenskega jezika (ne le kot materinščine) mnogokrat pušča v nemar tako *slovensko* kot *knjižno*. Odnos govorcev do jezika se spreminja, prav tako jezikoslovcev, ki ugotavljajo, da se negativna konotacija, vezana na neknjižni jezik, v zadnjih dvajsetih letih spreminja. V ospredje – v različnih sporazumevalnih okoliščinah in govornih položajih – stopajo neknjižne zvrsti, dvigujejo se na raven, enakovredno knjižnemu jeziku. Monografija prinaša ugotovitve skoraj desetletnega dela (od 2007), in sicer predstavlja presek narečjeslovnih raziskovanj in pregleda didaktičnih vidikov poučevanja jezika v različnih programih državnega institucionalnega izobraževanja. Avtorici sta predstavili, kot tudi v Uvodu navajata sami, narečje kot izhodišče govornega in pisnega (po)ustvarjanja mladostnikov, pri čemer sta za analizo